

Tomasz Sawicki, Tomasz Janiak, Justyna Mizerka

Gniezno, st. 22 Jezioro Święte, gm.
loco, woj. poznańskie, AZP 50-34/-

Informator Archeologiczny : badania 30, 209-210

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

sadzki natrafiono na bruk z drobnych kamieni – prawdopodobnie pozostałość pierwotnego poziomu użytkowego baszty. Między kamieniami bruku zalegały drzazgi zbutwiełego drewna, kości zwierzęce i ułamki ceramiki nowożytniej. Odsłonięty fragment dawnej „posadzki” opadał na zachód, co było spowodowane osiadaniem silnie podmokłego gruntu. „Posadzkę” częściowo zniszczono w trakcie prac budowlanych w 1937 r. Ponadto w wykopie uchwycono stopę posadowienia odcinka południowo-zachodniego fundamentu baszty. Podwalina składała się z 1–2 warstw kamieni polnych. Po stronie południowej była masywniejsza i zdecydowanie odstawała od linii muru ceglanoego. Być może było to celowe wzmocnienie tego odcinka baszty lub może jest to watek innej konstrukcji, na którą fundament baszty się nałożył. Na głębokości 0,9–1,4 m pod powierzchnią posadzki betonowej natrafiono na dwie warstwy bierwion dębowych, stanowiących pozostałości konstrukcji wczesnośredniowiecznego wału obronnego III podgrodzia. Bierwiona, w liczbie 8, były dobrze zachowane, a 3 z nich były zaopatrzone w tzw. haki. Ułożone były na osi wschód–zachód, lekko ukośnie lub równoległe do siebie. Dolna warstwa bierwion spoczywała na calcu. W obrębie relikwów konstrukcji wału znaleziono kilkanaście fragmentów ceramiki datowanej ogólnie na fazę D (poł. X–poł. XI w.) i kości zwierzęce. W soczewce próchnicy, stanowiącej najprawdopodobniej resztki warstwy osadniczej spoczywającej bezpośrednio na calcu, natrafiono na fragment ceramiki datowanej na fazę B/C, co jest zgodne z datowaniem najstarszych nawarstwień wczesnośredniowiecznych na stanowisku. Próbkę drewna z konstrukcji wału obronnego przekazano do analizy dendrochronologicznej – jej wyniki pozwolą uściślić datowanie wału III podgrodzia, według najnowszych ustaleń stratygraficznych czas powstania wału przypadałby bowiem na 1 połowę XI w.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie. Badania w obrębie baszty zakończono.

GNIEZNO, st. 22

Jezioro Święte,
gm. *loco*,
woj. poznańskie,
AZP 50-34/-

- osada z młodszego okresu przedrzymskiego
- osada wczesnośredniowieczna (VIII–XIII w.)
- ślady osadnictwa późnośredniowiecznego i nowożytnego (XIV–XX w.)

Badania wykopaliskowe i nadzór archeologiczny w związku z budową tzw. zachodniego podejścia do katedry, przeprowadzone przez mgr. Tomasza Sawickiego (Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie), z udziałem mgr mgr Tomasza Janiaka i Justyny Mizerki. Finansowane przez Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych – Poznań oraz PSOZ. Czwarty sezon badań. Badaniami, które były kontynuacją prac prowadzonych w latach 1993–1995, objęto partię zachodnią i środkową nie znanej dotąd wyspy w środkowej części dawnego Jeziora Świętego.

Nadzorowano prace przy budowie fundamentu budynku na parkingu w południowo-zachodniej części stanowiska, gdzie wykonano 2 sondáže do głębokości 1,9 m od poziomu terenu. Natrafiono na niwelacyjne warstwy nowożytnie, zawierające m.in. materiały wczesno- i późnośredniowieczne oraz nowożytnie. Tak samo datowane materiały pozyskano podczas nadzorowania wykopu instalacyjnego wzdłuż wschodniej krawędzi parkingu – przy pomocy wierceń osiągnięto tam namul jeziorny i zarejestrowano stok zachodniego brzegu wyspy. Wykop nr 15 (4 x 5 m) założony przy wschodnim brzegu wyspy, położony na osi północ-południe, nawiązywał do wykopu nr 13 z 1995 r. Od głębokości 1,75 m występowały w nim warstwy wczesnośredniowieczne (III faza E–F z XII/XIII w., IIIa faza E₂₋₃ z około XII w, IV faza E₁ z około 1 połowy XII w.), w których zarejestrowano słabo czytelne obiekty mieszkalne (półziemianki?). W warstwach i obiektach znaleziono liczne fragmenty ceramiki, rylce z poroża, przęśliki, przedmioty żelazne i kości zwierzęce. Natrafiono także na skupisko nadpalonych bierwion i ślad po wypalonym słupie. Kolejna warstwa (V) wystąpiła na głębokości 2,5–2,8 m i charakteryzowała się silnie organiczną ziemią, z ceramiką datowaną na 1 połowę X w. (faza D). Pod nią, na głębokości 2,8 m, wystąpiły osady jeziorne. Eksploatację wykopu zakończono na głębokości 3,1 m. Wykop nr 16/16a (3,5 x 8,5 m) usytuowany został na osi południowej po stronie północnej wykopu nr 15. Po zdjęciu nowożytnych warstw niwelacyjnych, na głębokości 1,5 m, pojawiły się nawarstwienia wczesnośredniowieczne. Odsłonięto m.in. pozostałości klepiska glinianego wraz z resztką paleniska (?) kamiennego (warstwa IV faza E z około XII w.). Kolejne warstwy (Va, b), datowane ogólnie na XI w., zawierały spaleniznę, soczewy gliny, a w części spagowej prawdopodobnie gliniany tok domostwa i jamę z cerami-

ką z X/XI w. W warstwie VI, datowanej ceramiką na X/XI w., zarejestrowano nieliczne bierwiona drewniane, nie tworzące konkretnych układów, oraz nagromadzenie mierzwy i kawałków kory. W warstwach V i VI znaleziono także kilka ryłców z poroża i kości. Warstwa VII zawierała ceramikę datowaną na fazę C (2 połowa IX–1 połowa X w.), spoczywającą w ciemnobrunatnej warstwie organicznej. W obrębie spagu tej warstwy znajdowały się jamy paleniskowe, zarysowane na żółtobrunatnym piasku, oraz 2 bierwiona. Warstwa VIII – nadcalcowa, to jasnoszarobrunatny piasek (głębokość 2,4–2,6 m), zawierający ceramikę ze starszego okresu przedrzymskiego oraz duże palenisko kamienne. W warstwie tej odnotowano również ślady po kołkach (26 o średnicy 5–15 cm), które wiązać można chronologicznie z warstwą VII, a może nawet VI. Wykop 17 (dawny sondaż A) o wymiarach 2 x 18 m znajdował się na północ od wykopu 16/16a, na osi wschód–zachód. W obrębie tego płytkiego wykopu zarejestrowano nowożytną warstwę niwelacyjną, która zalegała do głębokości 0,5/0,65 m, a następnie zespół dziewięciu niewielkich jam o bliżej nieokreślonym przeznaczeniu. Datowanie na podstawie ceramiki zamyka się w ramach fazy D (około X/XI w.), tylko jeden obiekt (nr 16) pochodził z XV–XVI w. Prawie wszystkie jamy zagłębione były w jasobrunatnoszarą warstwę z okresu laterńskiego, o miąższości około 20 cm. Wykop „rów A” był wąskim wykopem instalacyjnym o długości około 47 m, wytyczonym na osi wschód–zachód, w odległości około 1–2,5 m na północ od wykopu nr 17. Zarejestrowano w nim 11 jam i półziemianki. Jamy wielkości od 60 do 160 cm miały zarysy koliste lub owalne, w przekroju pionowym nieckowate i, rzadziej, workowate. Wypełnione były najczęściej próchniczą ziemią z węglami drzewnymi (paleniskowe?). Zagłębiały się w całość do 95 cm. Na dnie jednej z jam (obiekt 3) kształtu workowatego natrafiono na małe kamienne palenisko o wymiarach 35 x 60 cm. Chronologię jam ustalono na podstawie ceramiki – najstarsze pochodzą ze schyłku VIII w. (faza B), najmłodsze z I połowy XI w. Największym obiektem była półziemianka, której eksploracja wymagała powiększenia wykopu. W obrębie „rowu A” utworzono wykop nr 18 o wymiarach 3,7 x 6,5 m. Półziemianka miała kształt kwadratu (4 x 4 m), z korytarzem od strony wschodniej o szerokości 0,9 i zachowanej długości 1,2 m. Pośrodku spagowej części obiektu znajdowało się nieckowate zagłębienie o średnicy około 2,4 m, z kamiennym paleniskiem. Na podstawie znalezionej w półziemiance ceramiki można przyjąć, że pochodzi ona z około połowy XI w. (faza D/E), jednak w górnej części wystąpiła ceramika młodsza – z 2 połowy XI–XII w., co niekoniecznie świadczy o długotrwałym użytkowaniu obiektu, raczej o wykorzystywaniu zagłębienia po nim jako np. śmietnika. Poza tym nadzorowano prace na zachodnim stoku Góry Lecha (stok wału obronnego podgrodzia) podczas budowy platform ołtarzowych. Stwierdzono obecność nasypu (ponad 2 m), datowanego od około XIV do XX w., zalegającego na nasypie wczesnośredniowiecznego wału obronnego.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie. Badania powinny być kontynuowane.

GNIEZNO, st. 232,
gm. loco,
woj. poznańskie,
AZP 49–34/263

- osada wczesnośredniowieczna (XI–XII w.)

Ratownicze badania wykopaliskowe w związku z budową obwodnicy na krawędzi doliny Jeziora Winiary, przeprowadzone przez mgr. Czesława Strzyżewskiego (Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie), z udziałem mgr mgr Justyny Mizerki i Andrzeja Durasa. Finansowane przez Dyрекcję Okręgową Dróg Publicznych w Poznaniu. Pierwszy sezon badań. Lustracja wykopów drogowych objęła odcinek 1,2 km. Prace archeologiczne prowadzono na obszarze 20 000 m² – wykopaliskowo przebadano 900 m², pozostały teren sprawdzono sondażami i powierzchniowo.

W części wschodniej terenu, nad jeziorem Koszyk, odkryto fragment osady wczesnośredniowiecznej. Piętnaście z szesnastu obiektów znajdowało się w skupisku 57 x 28 m. Odstąpiono je na trasach jezdnych obwodnicy, tylko jeden obiekt wystąpił w wykopie wodociagowym, w odległości ponad 90 m od skupiska. Wyróżniono 6 budowli naziemnych, wzniesionych w konstrukcji zrębowej (jedna z piwniczkami), 8 palenisk i 2 jamy. Znaleziono około 2400 ułamków naczyń całkowicie obtaczanych, głównie szerokootworowych, zdobionych brzdami i żłobkami poziomymi, sporadycznie również ornamentami grzebykowymi, stempelkowymi, nacięciami oraz żłobkami falistymi. Odkryto też noże, krzesiwo dwukabłkowe, sztabkę gwoździową, gwoździ, kościane szydła i igły, osetkę kamienną, ułamki przęślika glianego, polepę, zwęglone drewno ze ścian chat oraz kości bydła, świń, owiec–kóz, konia,